

Omladinski kulturni centar
Juventas

European Union

Delegation to Montenegro

Sažeti prijedlog praktične politike

Pristup tržištu rada – osvrt sa pozicije OSI, Roma i Egipćana

Koalicija za društvene promjene

Juventas

AD Centar Ekvista

Fondacija za stipendiranje Roma

CEMI

Projekat finansira Evropska unija, posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori. Projekat implementira Centar za monitoring CEMI.

The project is funded by the European Union and managed by the EU Delegation to Montenegro. The project is implemented by the Monitoring Center CEMI.

Sažeti prijedlog praktične politike

Pristup tržištu rada – osvrt sa pozicije OSI, Roma i Egipćana

Koalicija za društvene promjene

Juventas
AD Centar Ekvista
Fondacija za stipendiranje Roma

Izdavač:

Centar za monitoring CEMI

Tel/fax: +382 (0) 63 230 369

e-mail: cemi@t-com.me

www.cemi.org.me

Štampa:

Studio MOUSE – Podgorica

Napomena: Izrečeni stavovi pripadaju isključivo autorima i saradnicima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav EU.

Disclaimer: The views herein expressed are solely those of the author and contributors and do not necessarily reflect the official position of European Union.

Uvod

Prema Izvještaju o napretku Crne Gore za 2009. godinu, smatra se da iako je ostvaren određeni napredak u jačanju okvira za zaštitu manjina, Crna Gora mora djelotvorno da riješi status raseljenih lica, kao i da radi na poboljšanju njihovog pristupa ekonomskim i socijalnim pravima. Tu se u najvećoj mjeri misli na Rome koji se i dalje suočavaju sa veoma teškim uslovima života i diskriminacijom, naročito u pristupu obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i adekvatnom smještaju. Kada su u pitanju osobe s invaliditetom, smatra se da se velika pažnja treba posvetiti redukciji siromaštva ovih lica, kao i adekvatnom sprovođenju nedavno donešenih zakona.¹

Cilj ovog brifa je da u sažetoj formi analizira prilike za zapošljavanje osoba s invaliditetom, Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kao i da pruži konkretne preporuke za unaprjeđenje situacije u pogledu njihovog zapošljavanja.

Crna Gora je maja 2006. godine obnovila nezavisnost i vrlo brzo stekla puni međunarodni subjektivitet. Izgrađuje se se kao građanska i multikulturalna država sa značajnim učešćem etničkih, jezičkih i vjerskih manjina u ukupnoj strukturi.² Posvećuje se kontinuirana pažnja unaprjeđenju poštovanja i zaštite ljudskih i manjinskih prava i razvoju odgovarajućih institucija i mehanizama. Napredak je posebno ostvaren u kontekstu pristupanja Savjetu Evrope i procesa evropskih integracija. Uz određene rezerve i izuzetke može se zaključiti da je razvijena solidna i optimalna mreža zakona i institucija u oblasti ljudskih prava, socijalne inkluzije i borbe protiv diskriminacije. Ključni problem jeste

1 Izvještaj o napretku Crne Gore za 2009. godinu, koji prati Saopštenje komisije Evropskom parlamentu i Savjetu, Komisija evropskih zajednica, Brisel, 14. oktobar 2009. Godine, SEC (2009) 1336

2 Prema popisu iz 2003. godine Albanci su činili 5%, Bosnjaci Muslimani oko 12%, Hrvati 1,1% i Romi oko pola procenta ukupnog stanovništva u Crnoj Gori. Oko 18% stanovnika se izjasnilo da pripada islamskoj vjeroispovijesti, 3,54% katoličkoj i 74,28 pravoslavnoj vjeri. Oko 5,5 % stanovnika se opredjelilo da im je maternji jezik bosanski, 5,26% albanski, 0,5% romski i hrvatski.

njihova implementacija i funkcionisanje institucija od kojih se očekuju da transparentno i efikasno služe potrebama građana.

Analiza stanja

Osnovni problemi kod zapošljavanja osoba s invaliditetom su prepoznati u neadekvatnom djelovanju određenih institucija i nedovoljnoj motivisanosti poslodavaca da zaposle osobe s invaliditetom, dok su za romsku i egipćansku populaciju najveće prepreke u zapošljavanju jezičke barijere, nedovoljan stepen obrazovanja i diskriminacija od strane poslodavaca.

Neujednačena praksa pojedinih institucija se najbolje vidi na primjeru dva slučaja: slučaju Mugoša Marijane i slučaju Andrije Samardžića.

Marijana Mugoša se obratila Ministarstvu rada i socijalnog staranja u vezi sa povredama članova 5. i 6. Zakona o radu, kao i člana 3. Zakona o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča. U konkretnom slučaju Ministarstvo nije dalo ni pisani odgovor, već je samo usmeno saopštilo da nije nadležno u konkretnom slučaju.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je, u slučaju Andrije Samardžića, korisnika psa pomagača, a na dopis Udruženja mladih sa hendikepom CG,³ odgovorilo takođe dopisom.⁴ U navedenom dopisu Ministarstvo rada i socijalnog staranja navodi da u potpunosti podržava integraciju lica s invaliditetom u sve društvene tokove i u tom pogledu će insistirati na potpunoj primjeni svih zakonskih rješenja kojima je regulisana oblast diskriminacije. Takođe se obraća drugim ministarstvima i institucijama u vezi sa navedenim slučajem.⁵

Postupanje Ministarstva rada i socijalnog staranja u predmetu Andrije Samardžića je za pohvalu, ali nam istovremeno ukazuje na selektivno reagovanje i postupanje istog, jer u slučaju Mugoša Marijane nije urađeno baš ništa. Selektivno postupanje navedenog Ministarstva ukazuje na slab sistem kontrole konkretnog Ministarstva, a to svakako direktno utiče na kvalitet zaštite lica s invaliditetom u vezi sa njihovim pravima na rad i u vezi sa radom.

Na osnovu navedenog jasno se zaključuje da poslednjih godina Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije na adekvatan način koristilo svoje nadležnosti, a time nije podsticalo kontrolu primjene Zakona o radu.

Zaposlena lica s invaliditetom suočavaju se sa nizom problema, a nemajući adekvatnu zaštitu od nadležnog ministarstva i imajući u vidu činjenicu da sudski postupci traju dugo,

3 Obračanje Udruženja mladih sa hendikepom CG Ministarstvu rada i socijalnog staranja

4 Dopis Ministarstva rada i socijalnog staranja od 09.11.2010. godine upućen Udruženju mladih sa hendikepom CG

5 Dopis Ministarstva rada i socijalnog staranja od 09.11.2010. godine upućen Udruženju mladih sa hendikepom CG

da nemaju adekvatnu pravnu pomoć, često se ne usuđuju da pokrenu sudski postupak.⁶ Mali broj njih ipak podnosi tužbe nadležnim sudovima, ali i nakon pozitivnog ishoda na sudu, nekada se suštinski pravo zaposlenog lica s invaliditetom ne uživa shodno Zakonu o radu.⁷

Nakon što je u sudskom postupku dokazala da ima pravo da sa svojim psom pomagačem boravi u radnim prostorijama u toku cijelog radnog vremena, a da pozitivan ishod spora nije donio i suštinsko korišćenje prava, Mugoša Marijana podnijela je krivičnu prijavu nadležnom tužilaštvu.⁸

Međutim, činjenica da je uspjela u sporu, ali da se i dalje ne koristi, odnosno ne uživa prava koja su joj garantovana, uticala je negativno na lica s invaliditetom koja traže posao, a na način da su bili demotivisani u traženju istog. Nemogućnost korišćenja pravom koje je i u sudskom postupku utvrđeno, uticalo je i na lica koja su zaposlena, tako što su počela strahovati da ne izgube postojeći posao.⁹

U prvim godinama rada institut *Zaštitnika ljudskih prava i sloboda* nije dao očekivani rezultat. U slučaju povrede Zakona o radu i Zakona o kretanju slijepog lica uz pomoć psa pomagača na štetu zaposlene koja je lice s invaliditetom, Zaštitnik ljudskih prava je, dajući tumačenje Zakona o kretanju slijepog lica uz pomoć psa pomagača, predložio izmjene postojećeg zakona.¹⁰

Obzirom da je u skorije vrijeme došlo do personalne promjene u konkretnoj instituciji, odmah je došlo i do suštinskih promjena i jačanja samog instituta u Crnoj Gori. Kako se u skorije vrijeme očekuju i izmjene Zakona na način da nadležnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda budu proširene, nesumnjivo je da će se ubuduće ovoj institucije sve više obraćati lica s invaliditetom kojima je povrijeđeno pravo na rad, a da će sa druge strane imati i konkretan rezultat.

Kroz programe aktivne politike zapošljavanja i realizacije niza mjera za profesionalnu rehabilitaciju, Zavod za zapošljavanje u skladu sa svojim nadležnostima priprema osobe s invaliditetom za tržište rada. Kroz program javnih radova godišnje se uključi oko 100 osoba s invaliditetom, a tokom ove godine 8 poslodavaca zatražilo je subvenciju zarade za zaposlenu osobu s invaliditetom. Takođe, Zavod je tokom 2002. godine donio i tri pravilnika, čija je primjena od velikog značaja za zapošljavanje osoba s invaliditetom (Pravilnik o pripremi za zapošljavanje, Pravilnik o posredovanju u zapošljavanju i Pravilnik o evidencijama u oblasti rada).¹¹ Vlada Crne Gore je donošenjem Uredbe o poreskim olakšicama¹² sa rokom trajanja od jedne godine, pokušala doprinijeti stimulisanju zapošljavanja OSI. Prema

6 Razgovori sa licima s invaliditetom

7 Slučaj Mugoša Marijana –Glavni grad

8 Krivična prijava podnesena ODT –u u Podgorici, protiv Glavnog grada i odgovornog lica u istom, zbog neizvršavanja pravosnažne sudske presude

9 Razgovori sa licima s invaliditetom

10 Slučaj Mugoša Marijana –Glavni grad

11 Sva tri pravilnika su objavljena u „Službenom listu“ br. 52/02

12 Uredba o poreskim olakšicama, Vlada Crne Gore, Službeni list RCG, br. 21/07

Uredbi, poslodavci koji zaposle lica s invaliditetom, ne plaćaju doprinose za obavezno socijalno osiguranje i naknade za korišćenje komunalnih dobara od opšteg interesa na zarade zaposlenih, kao i porez iz zarade zaposlenih.

Kada je riječ o zaštiti prava lica s invaliditetom, *Inspekcija rada* kao mehanizam zaštite zaposlenih pokazala je svu svoju slabost. U slučajevima koji su bili flagrantno kršenje prava na rad lica s invaliditetom, konkretno u slučaju Mugoša Marijane, Inspekcija rada nije reagovala, niti je koristila zakonske mogućnosti.¹³ Međutim, Inspekcija rada reagovala je u slučaju Andrije Samardžića¹⁴ što je jako važno, ali je i ona pokazala da selektivno primjenjuje pravo ne reagujući u slučaju Mugoša Marijane.

Veliku prepreku zapošljavanju osoba s invaliditetom takođe predstavlja *nemotivisanost poslodavaca* da im pruže priliku za rad. Iz istraživanja Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, zaključuje se da: „Kada bi bili u ulozi poslodavca, polovina ispitanika bi zaposlila osobu s invaliditetom prije nego uplatila novac u poseban fond. Ovom odgovoru su skloniji nezaposleni građani i oni slabijeg standarda”.¹⁵ Danas u Crnoj Gori postoji veliki broj manjih i srednjih preduzeća koja su nastajala u proteklih 15 godina (od kad je počeo proces vlasničke transformacije). Ove firme su u principu osnivane od privatnog kapitala kao društva s ograničenom odgovornošću. U njima poslodavci vrlo rijetko zapošljavaju lica s invaliditetom i pored njihove stručne spreme.

Kod zapošljavanja *romske i egipćanske populacije*, jednu od najvećih prepreka predstavljaju *jezičke barijere*. Naime, Romi najbolje razumiju i najčešće govore romski i albanski jezik. Najveći dio crnogorskih Roma vodi porijeklo sa Kosova. U egipćanskoj etničkoj grupi, pored crnogorskog, dominantan je i albanski jezik. Od ukupnog broja romskih studenata u Crnoj Gori manje od 25% njih zna, govori i koristi romski jezik. U slučaju romskih srednjoškolaca taj procenat iznosi 57% dok od Roma koji su 2009. godine bili uključeni u programe obrazovanja odraslih 53%.¹⁶ Zakonom definisana mogućnost da oko 20% obrazovnog programa iniciraju i uređuju lokalna zajednica i škola, uvažavajući lokalne specifičnosti, u slučaju Roma i Egipćana ne funkcioniše u praksi. Po pitanju uključivanja tema iz romske i egipćanske tradicije i kulture još uvijek nije ništa učinjeno.

Obrazovna struktura kod romske populacije je jako nepovoljna, što ih dovodi u još nepovoljniju poziciju u društvu i na tržištu rada. UNDP istraživanje iz 2006. govori da je nepismenost kod Roma preko 55% dok je kod ostatka populacije ona gotovo iskorijenjena. Određena domaća istraživanja, uglavnom NVO, pokazuju da je nepismenost kod Roma preko 70%.¹⁷ Taj problem posebno pogađa ženski dio populacije. Prema zvaničnim podacima, preko 50% romske i egipćanske djece školskog uzrasta nije obuhvaćeno

13 Slučaj Mugoša Marijana – Glavni grad

14 Slučaj Andrije Samardžića koji je u toku

15 Istraživanje Udruženja mladih sa hendikepom CG 2010.g

16 Godišnji izvještaj FSR o programu stipendiranja, priredio Andrija Đukanović, Podgorica, 2009.

17 Pod rizikom: Socijalna ugroženost Roma, izbjeglica i interno raseljenih lica u Crnoj Gori; UNDP, Podgorica, 2006; <http://www.undp.org.me/home/archive/at/Pod%20rizikom.pdf> i podaci iz NVO FSR i Centar za romske inicijative

obaveznim i besplatnim osnovnim obrazovanjem. Stopa upisa djece iz ovih zajednica u osnovnu školu je oko 25% dok je kod ostatka populacije blizu 100% (REF, 2009).

Još uvijek nije pristupljeno, kako to predviđaju strateška dokumenta koja uređuju inkluziju Roma i Egipćana, organizovanju posebnih jednogodišnjih programa doobuke i doškolovanja lica RE nacionalnosti za poslove i vještine za koje postoji veća potražnja na tržištu rada, vodeći računa o tradicionalnim romskim zanimanjima, nužnosti njihove modernizacije i prilagođavanju savremenim uslovima tržišta rada.

Problem se javlja nakon završetka obrazovanja i stručnog osposobljavanja. Iako se puno radi na stručnom osposobljavanju Roma, prilike za njihovo zapošljavanje, zbog *diskriminatornog odnosa poslodavaca*, su još uvijek minimalne. NVO su registrovale više slučajeva u kojima su poslodavci i građani odbili usluge lica koja su završila obuku kroz programe ZZZ kada vide da ih pružaju Romi. Ova lica uglavnom rade u komunalnom sektoru (čistači ulica i na deponijama), održavaju higijenu, sakupljaju sekundarne sirovine i obavljaju teške fizičke poslove. Radi se o slabo plaćenim poslovima koje drugi obično izbjegavaju, što dodatno afirmiše predrasude.

I pored činjenice da je desetak lica RE populacije položilo ispit za rad u državnim organima, nijedno od njih nije zapošljeno. To govori da ključna rješenja iz Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije, u oblasti zapošljavanja i radnih odnosa, nijesu zaživjela u praksi. Zapošljavanje svake godine određenog broja lica u javne službe, pravne, zdravstvene i ostale ustanove na područjima u kojima Romi - RAE žive u većem broju jedan od prioriteta predmetne Strategije.

Preporuke za poboljšanje pristupa tržištu rada OSI i RAE

Problem 1: Neadekvatan monitoring sprovođenja Zakona o radu.

Posljedica: Disbalans između pravne regulative koja se odnosi na rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom i iste u praksi. To sve dovodi do nemogućnosti potpunog ili djelimičnog korišćenja zakonom garantovanih prava iz oblasti rada, zbog čega su prinuđeni da zaštite prava na sudu. Sudski postupci, iako hitne prirode, iz oblasti rada traju dugo.

Cilj: Transparentan odnos između teorije i prakse u pogledu politike zapošljavanja osoba s invaliditetom u Crnoj Gori. Transparentnost odnosa direktno će uticati na svijest osoba s invaliditetom o dostupnosti radnih mjesta, a što će direktno uticati na njihovu aktivnost u traženju zapošljenja.

Mjera: Uvođenje organa ili pravnog lica koji će se striktno baviti unaprjeđivanjem položaja osoba s invaliditetom i vršiti monitoring sprovođenja zakonskih i strateških akata koji se odnose na zapošljavanje istih (voditi se primjerom Hrvatske).

Problem 2: Nepostojanje adekvatnih programa za ekonomsko osnaživanje lica s invaliditetom; nedostatak samopouzdanja i motivisanost osoba s invaliditetom.

Posljedica: Nespremnost osoba s invaliditetom za započinjanje sopstvenog biznisa; visoka stopa nezaposlenost osoba s invaliditetom.

Cilj: Uspostavljanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje osoba s invaliditetom i smanjenje stope nezaposlenosti istih.

Mjera: Uvesti program za obuku lica s invaliditetom, usmjerenu na jačanje samopouzdanja i sticanje vještina vezanih za preduzetništvo i samozapošljavanje OSI.

Problem 3: Nedovoljna finansijska stabilnost osoba s invaliditetom prilikom osnivanja sopstvenog biznisa.

Posljedica: Kratkotrajnost započetih djelatnosti usmjerenih na osnivanje sopstvenog biznisa od strane osoba s invaliditetom.

Cilj: Omogućiti održivost projekata koji se odnose na započinjanje privatnog biznisa od strane OSI.

Mjera: Sklapanje ugovora između Zavoda za zapošljavanje i banaka u Crnoj Gori, kako bi se uvelo olakšano davanje kredita licima s invaliditetom prilikom započinjanja sopstvenog biznisa.

Problem 4: Diskriminacija i predrasude prema osobama s invaliditetom u smislu njihove sposobnosti za rad od strane poslodavaca, tj. preduzetnika/ca.

Posljedica: Neprepoznavanje osoba s invaliditetom kao bitnog resursa u razvoju malih preduzeća od strane poslodavaca; odlučivanje za novčana davanja, prije nego li na zapošljavanje osoba s invaliditetom od strane poslodavaca.

Cilj: Stvoriti međusobnu saradnju između poslodavaca i osoba s invaliditetom koja će za svrhu imati obostrani profit i jednih i drugih.

Mjere:

1. Uvesti zakonske mjere za preduzetnike/ce u smislu povoljne poreske politike i olakšica za dobijanje kredita za prvih pet godina u razvoju malih preduzeća, ukoliko zaposle određen broj osoba s invaliditetom.
2. Uvesti povećanje iznosa zakonske obaveze za poslodavca koji ne zaposli lice s invaliditetom

Problem 5: Nedovoljna stimulisanost i apatija osoba s invaliditetom u pogledu traženja posla i zapošljavanja. Programi koji imaju za cilj stimulisanje zapošljavanja lica s invaliditetom su kratkog roka.

Posljedica: Visoka stopa nezaposlenosti osoba s invaliditetom.

Cilj: Ojačati osobe s invaliditetom u smislu njihove spremnosti na uključivanje u aktivnu politiku njihovog zapošljavanja, ali i na odbranu svojih prava u slučajevima kršenja istih.

Mjera: Uvesti specijalne programe za osnaživanje, podsticanje i ohrabrivanje osoba s invaliditetom na zapošljavanje, koje treba kontinuirano sprovoditi od samog početka ulaska u obrazovni proces do kraja njihovog obrazovanja, kao i nakon momenta kada počnu stupati u tržište rada – sve do pronalaženja zaposlenja. Specijalni programi za osnaživanje i lakše zapošljavanje osoba s invaliditetom moraju biti dugoročni, s obezbijeđenim sredstvima za njihovu realizaciju. Donijeti Uredbu o poreskim olakšicama za duži vremenski period, za poslodavce koji zaposle lica s invaliditetom.

Problem 6: Nedovoljna informisanost i nerazumijevanje zajednice i cjelokupnog okruženja o mogućnostima osoba s invaliditetom u smislu razvoja zajednice.

Posljedica: Diskriminacija osoba s invaliditetom od strane šire zajednice i okruženja, a to direktno utiče na njihovu pasivnost.

Cilj: Podizanje svijesti javnosti o mogućnostima osoba s invaliditetom u smislu sposobnosti za rad, napredovanja i uspjeha.

Mjera: Organizovati što veći broj kampanja, tribina, javnih skupova i drugih događaja, prikazivanjem primjera pozitivne prakse, kojima će se skrenuti pažnja šire zajednice i uspostaviti atmosfera razumijevanja i podrške u zapošljavanju osoba s invaliditetom. Isticanje pozitivnih primjera iz prakse.

Problem 7: Neadekvatna kontrola sprovođenja zakona, strategija i drugih pravnih akata koja se odnose na unaprjeđenje položaja OSI.

Posljedica: Disbalans između pravne regulative i prakse koja se odnosi na kontrolu sprovođenja odredbi o zapošljavanju osoba s invaliditetom; nepostojanje sankcija u slučajevima neadekvatnog sprovođenja propisanih odredbi.

Cilj: Uspostavljanje snažnog sistema kontrole nad implementacijom svih zakonskih propisa koji se odnose na unaprjeđenje položaja OSI.

Mjera: Uvođenje organa koji će se isključivo baviti kontrolom sprovođenja svih zakonskih propisa koji se odnose na osobe s invaliditetom, kao i uvođenje visokih novčanih kazni ukoliko se ti zakoni, tj. odredbe ne sprovode na adekvatan i svrsishodan način.

Problem 8: Nedovoljna saradnja između državnih institucija i privatnog sektora sa međunarodnim organizacijama u cilju unaprjeđenja položaja osoba s invaliditetom.

Posljedica: Zapostavljanje jačanja politike za unaprjeđenje osoba s invaliditetom, te produbljivanje problema sa kojima se pripadnici ove populacije susreću.

Cilj: Stvaranje senzitivisanog društva uz posvećivanje velike pažnje problemima OSI, u kome saradnja između državnih institucija i privatnog sektora sa međunarodnim organizacijama ne zaostaje.

Mjera: Potpisati memorandume o saradnji između državnih institucija/privatnog sektora i međunarodnih organizacija i inicirati što veći broj zajedničkih projekata koji će imati za rezultat vidljivo unaprjeđenje statusa osoba s invaliditetom, a samim tim i podspješivanje njihovog zapošljavanja i samozapošljavanja.

Preporuke za unaprjeđenje pristupa Roma i Egipćana tržištu rada

Problem 1: Nizak nivo obrazovanja RE populacije

Posljedica: Nemogućnost zapošljavanja ovih lica

Cilj: Povećan nivo obrazovanja RE na svim nivoima

Mjere:

1. Programe stipendiranja romskih i egipćanskih učenika u svim nivoima obrazovanja učiniti kontinuiranim i bez višemjesečnih prekida.
2. Angažovati pomagače iz sopstvene zajednice sa dobrim poznavanjem jezika, lokalnih prilika, razvijenim vještinama i stečenim kvalifikacijama.
3. Povećati podršku programima funkcionalnog opismenjivanja stanovništva i finansirati iste iz javnih izvora.
4. Uvođenje motivacionih stipendija i dodatnih sadržaja, nakon stručnog osposobljavanja, poput besplatne vozačke obuke i sl.
5. Uvođenje mentora u rad sa uspješnim polaznicima, dva do tri mjeseca, po završenoj obuci za određeno jednostavno zanimanje
6. Usvojiti nove standarde zanimanja - saradnik i organizator socijalne inkluzije - i organizovati programe obuka za njih kako bi se dodatno osnažile mogućnosti za trajnijim i kvalitetnijim zapošljenjem Roma i Egipćana u jedinicima lokalne samouprave,

državnim organima i javnim ustanovama iz oblasti obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite

Problem2: Nedovoljna aktivnost institucija u unaprjeđivanju pristupa tržištu RE populaciji

Posljedica: Nizak nivo ostvarenosti strateških ciljeva i povećana stopa nezapošljenosti RE

Cilj: Pojačani napori institucija i vainstitucionalnih činilaca na povećanju stope zapoljenosti RE

Mjere:

1. Unaprijediti rad i jačati kapacitete parlamentarnih odbora za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, prosvjetu, nauku, kulturu i sport kao i zdravstvo, rad i socijalno staranje za intenzivniju komunikaciju sa civilnim društvom, tematske debate i saslušanja i za periodična izvještavanja o stanju ljudskih prava i socijalnoj politici u Crnoj Gori.
2. Dodatno razviti odlučnost, znanja i vještine NVO sektora i njihovih predstavnika u zvaničnim tijelima za poslove monitoringa procesa inkluzije i javnog zastupanja prema mjerodavnim institucijama u cilju djelotvornije primjene nacionalnih i lokalnih politika prema RE.

Nezapošljenost je jedan od težih problema sa kojima se suočava stanovništvo Crne Gore, posebno osjetljive grupe stanovništva, kao što su osobe s invaliditetom, Romi i Egipćani. Preporuke koje su date u ovom brifu, ukoliko se implementiraju, mogu da doprinesu smanjenju stope nezaposlenosti u ovim grupama i doprinesu poboljšanju njihovog ukupnog socio-ekonomskog položaja.

O organizacijama

Koalicija za društvene promjene

Koalicija za društvene promjene je osnovana 15. decembra 2009. godine, između deset vodećih organizacija civilnog društva u oblasti zdravstva, obrazovanja, tržišta rada, socijalne i dječije zaštite: Centar za građansko obrazovanje, AD Ekvista, Centar za monitoring, OKC Juventas, Društvo za borbu protiv side-CAZAS, Fondacija za stipendiranje Roma, Pedagoški centar Crne Gore, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, Udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama „Sunčev zrak“. Koalicija je otvorenog tipa i mogu joj pristupiti sve zainteresovane organizacije civilnog društva koje se bave problemom smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Cilj formiranja koalicije je davanje doprinosa jačanju zastupanja i nadzornih funkcija organizacija civilnog društva u Crnoj Gori, kako bi se djelovanjem Koalicije uticalo na politiku i izradu zakona u oblasti zdravlja, obrazovanja, tržišta rada, socijalne i dječije zaštite.

Juventas

Juventas je nevladina i neprofitna organizacija osnovana 29. januara 1996. godine u Podgorici. Vizija Juventasa je Crna Gora kao stabilno demokratsko društvo u kom mladi mogu slobodno izraziti svoje potencijale i kreirati svoju budućnost u skladu sa njima. Misija Juventasa je da animira što veći broj mladih ljudi da budu aktivni učesnici u procesu donošenja odluka vezanih za kreiranje i ostvarivanje njihove budućnosti. Neki od ciljeva Juventasa su: stimulisanje kritičkog razmišljanja i razvijanje kulture dijaloga, promocija kulturnih vrijednosti, podrška miru, toleranciji i mirnom razrješenju konflikta, promocija ljudskih prava, promocija zdravih stilova života, borba protiv zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. Više o organizaciji na www.juventas.co.me

AD Centar „EKVISTA“

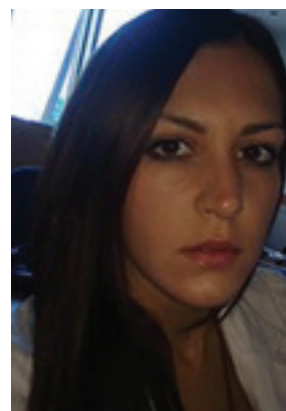
AD Centar „EKVISTA“ osnovan je 29. maja 2009. godine u Podgorici u prostorijama Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore. Vizija AD Centra je Crna Gora, kao društvo u kom svaki pojedinac/ka slobodno ostvaruje svoja ljudska prava i slobode. Misija AD Centra je potpuno ostvarenje ljudskih prava i sloboda svakog muškarca i žene bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kroz kampanje za podizanje svijesti, monitoring ljudskih prava, zastupanje i organizovanje psihološke i drugih vrsta podrške žrtvama diskriminacije i sl. Rad centra je kanalisan u tri programa: opšti program, program za prava OSI i program za seksualne slobode. Više o organizaciji na www.ekvista.org

Fondacija za stipendiranje Roma (FSR)

Fondacija za stipendiranje Roma (FSR) osnovana je početkom 2005. godine kao specijalizovana organizacija za različite izazove društvenog uključivanja Roma i Egipćana. Zadaci FSR su: promovisanje značaja obrazovanja za dugoročni izlazak iz siromaštva, stipendijska podrška za Rome i Egipćane koji pohađaju osnovnu školu, nastavu u srednjim školama i na univerzitetima u Crnoj Gori, stipendijska podrška za Rome i Egipćane u različitim obrazovnim procesima koji obezbjeđuju ili podstiču njihovu integraciju u formalne tokove obrazovanja, kulture, zapošljavanja ili u društvu u cjelini, trajna podrška i jačanje kapaciteta stipendista/kinja, osnaživanje romskih i egipćanskih domaćinstava i porodica, rad sa roditeljima korisničkih grupa iz osnovne i srednje škole, istraživanje i dokumentovanje ljudskih prava, uloga informativnog, obrazovnog i centra za profesionalnu podršku, iniciranje, participacija i podrška svim aktivnostima koji doprinose boljem ekonomskom, socijalnom i društvenom statusu Roma i Egipćana, javno zastupanje prema donosiocima odluka, aktivno praćenje i podrška procesu evropskih integracija Crne Gore i watch dog uloga u primjeni politika i mjerenje efekata preduzetih mjera. Više o organizaciji na: www.isi-mne.org

Biografija autora

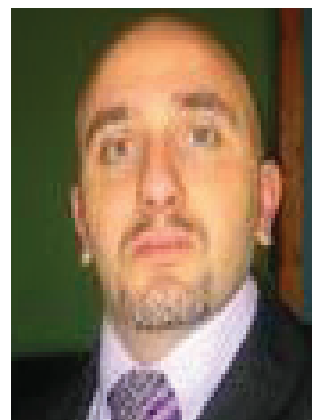
Marija Ružić, koordinatorica omladinskog programa u Juventasu, rođena je 3. jula 1985. godine u Nikšiću. Osnovne studije je završila na Fakultetu političkih nauka u Podgorici, smjer Socijalni rad i socijalna politika, a trenutno je magistrant na smjeru Evroatlantske integracije, na istom fakultetu. Govori engleski, ruski i italijanski jezik.

Daliborka Knežević, jedna od osnivačica Centra za antidiskriminaciju Ekvista, rođena je 21. februara 1976. godine u Bijelom Polju. Diplomirala je na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore, specijalističke studije završila u oblasti žensko i mirovno obrazovanje, a trenutno magistrira u oblasti krivičnog prava.

Od 2006. godine, bavi se advokaturom. Redovna je učesnica međunarodnih i domaćih konferencija iz oblasti prava, a kao ovlašćeni predavač iz oblasti ljudskih prava imala je više samostalnih predavanja.

Aleksandar Saša Zeković (1974), istraživač je kršenja ljudskih prava u Crnoj Gori. Na Univerzitetu Crne Gore magistrirao je na temu „Politički kriterijumi u procesu evropskih integracija“. Student je doktorskih studija na Fakultetu političkih nauka. Od 2005. do oktobra 2010. bio je član Savjeta za građansku kontrolu rada policije, kolektivnog ombudsmana koji u ime građana Crne Gore nadzire rad i primjenu policijskih ovlašćenja. Skupština Crne Gore ponovno ga je, marta 2011. godine, potvrdila na tu dužnost. U Centru za razvoj nevladinih organizacija (www.crnvo.me) angažovan je od 2001. kao trener i konsultant iz oblasti organizacijskog razvoja. Kao konsultant radio je i na jačanju kapaciteta Kancelarije za održivi razvoj Vlade Crne Gore, Odjeljenja za rodnu ravnopravnost i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Bio je i trener Međunarodne grupe za manjinska prava iz Londona (MRG). Utemeljivač je Škole za ljudska i manjinska

prava Centra za građansko obrazovanje, sveobuhvatnog programa praktičnog obrazovanja o ljudskim pravima (www.cce-cgo.org). Bio je direktor Studentskog kulturnog centra, izvršni direktor Građanske kuće, kluba NVO grada Cetinja, šef kancelarije i istraživač Fonda za humanitarno pravo u Crnoj Gori, regionalne organizacije za zaštitu ljudskih prava sa sjedištem u Beogradu, programski direktor Centra za građansko obrazovanje i izvršni direktor Fondacije za stipendiranje Roma. Bio je i predsjednik Izvršnog odbora Pokreta za denacifikaciju, član Komisije za izradu Zakona o slobodama i pravima manjina, Tima za izradu Alternativnog izvještaja o primjeni Okvirne konvencija Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina u Srbiji i Crnoj Gori, Grupe za regionalni i ruralni razvoj za izradu Razvojne strategije Crne Gore, Član Tima za pisanje prvog državnog izvještaja o primjeni Okvirne konvencije Savjeta Evrope u Crnoj Gori, član Projektnog odbora UNDP i Vlade Crne Gore za rodnu ravnopravnost. Član je Inicijative za REKOM, Centra za mirovno i žensko obrazovanje „Anima“ iz Kotora i Odbora Igmanske inicijative za Crnu Goru. Dobitnik je Nagrade Oslobođenja Cetinja. Autor je brojnih tekstova iz oblasti ljudskih i manjinskih prava i socijalne ekonomije. Takođe autor je ili koautor knjiga: „Prigovor savjesti i civilna služba u Crnoj Gori“, „Manjinska prava“, „Građanska čitanka“, «21 priča o demokratiji», „Ljudska i manjinska prava u praksi“, „Građanska kontrola rada policije u Crnoj Gori“, „Upoznaj Evropsku Uniju“, „Politički kriterijumi u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji“, „Analiza crnogorskih predmetnih programa i udžbenika sa aspekta LGBT fenomena“, „Prilozi socijalnoj inkluziji Roma u Crnoj Gori“, „Transrodnost u Crnoj Gori“, „Socijalna inkluzija etničkih grupa na Zapadnom Balkanu kroz edukacija i trening: Primjeri dobre prakse“, „Diskriminacija i nepravedno postupanje prema LGBT osobama: studija slučaja člana 12 (1) Porodičnog zakona Crne Gore“, kao i dva odobrena školska udžbenika „Evropska unija“ (za osnovnu školu) i „Evropske integracije“ (za gimnaziju). Autor je i koautor brojnih domaćih i međunarodnih izvještaja o stanju ljudskih prava.

Bibliografija

Primarni izvori:

Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba sa invaliditetom u Europi 2006-2015

European Roma Rights Center (2005.) Report on Position of Roma Women in Croatia

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokol 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Informacija o sprovođenju Strategija za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti (SSSSI), Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore, Podgorica 2010

Izvršni postupak u slučaju Mugoša Marijana – Glavni grad

Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom

Krivična prijava podnesena ODT –u u Podgorici, protiv Glavnog grada i odgovornog lica u istom, zbog neizvršavanja pravosnažne sudske presude

Krivični zakonik RCG (Sl.list RCG br.71/03)

Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom od 2007. do 2015. godine, Vlada Republike Hrvatske, Klasa: 562-01/07-01/02, Urbroj: 5030108-07-1, Zagreb, 5. lipnja 2007

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2007-2011. Ministarstvo rada, zdravlja i socijalnog staranja RCG, Podgorica 2008.

Nacionalne strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. godine, Vlada Republike Hrvatske, Klasa: 562-01/02-02/01, Urbroj: 5030104-03-1, Zagreb, 16. siječnja 2003

Nacionalni program za Rome, Vlada Republike Hrvatske, 2003. i Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005'2015, Vlada RH, 2005.

Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama

Pravosnažna presuda u slučaju Mugoša Marijana - Glavni grad

Prijedlog Strategije za smanjenje siromaštva u Bosni i Hercegovini (I-PRSP), Vijeće ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Sarajevo, novembar 2001.

Strategija za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti, Ministarstvo rada, zdravlja i socijalnog staranja Crne Gore Podgorica 2007.

Strategija Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 67, septembar 2005. godine

Strategija za integraciju osoba s invaliditetom u Crnoj Gori za period od 2008-2016. godine, Ministarstvo rada, zdravlja i socijalnog staranja, Podgorica 2007.

Strategija za poboljšanje RAE populacije u Crnoj Gori 2008'2012, Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Crne Gore, Podgorica, oktobar 2007.

Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji, Vlada Republike Srbije, 2003. god.

Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010-2015, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Banja Luka 2010.

Strategija za unapređenje položaja osoba s invaliditetom, Vlada Srbije, 2007-2015. („Sl. glasnik RS“ br. 55/05 i 71/05 - ispravka)

Strategija za unapređivanje položaja Roma, Vlada Republike Srbije 2008, („Službeni list RS“, br. 55/05, 71/05-ispravka, 101/07 65/08),

Uredba o poreskim olakšicama, Vlada Crne Gore, Službeni list RCG, br. 21/07

Ustav Crne Gore

Ustav Republike Srbije

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, Hrvatski Sabor, članak 10, Broj: 01-081-05-770/2 Zagreb, 4. ožujka 2005.

Zakon o kretanju lica sa invaliditetom uz pomoć psa pomagaca („Sl.list Crne Gore“ br.18/08

Zakon o lokalnoj samoupravi, Republika Srbija 2007, „Sl. glasnik RS“, br. 129/2007)

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju («Sl. List Crne Gore», br. 54/03)

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Hrvatski Sabor, Broj: 01-081-02-3687/2, Zagreb, 26. studenoga 2002.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, „Sl. glasnik RS“, broj 36/09

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalidnih lica,

Narodna skupština, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 01-787 /04, oktobar 2004. godine

Zakon o radu ("Sl. list RCG", br. 49/08 od 15. 8. 2008.)

Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma - ("Službeni glasnik RS", br. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005)

Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba s invaliditetom, Srbije, 2006. god. (Sl. glasnik RS br. 33/06)

Zakon o zabrani diskriminacije (Sl.list RCG br.46/10)

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u Srbiji, 2002

Sekundarni izvori:

"Socijalna inkluzija etničkih grupa na zapadnom Balkanu kroz edukaciju i trening: Primjeri dobre prakse". ETF, Torino, 2008

Božidar Jakšić i Goran Bašić, "Romska naselja, uslovi života i mogućnost integracije Roma u Srbiji", Beograd, Centar za istraživanje etniciteta, 2002.

DecadeWatch Report za 2009, FSR, dostupno na: www.isi-mne.org i www.romadecade.org/decade_watch_results_of_the_2009_survey

Dopis Ministarstva rada i socijalnog staranja od 09.11.2010. godine upućen Udruženju mladih sa hendikepom CG

Dopis Zaštitnika ljudskih prava i sloboda upućen Udruženju mladih sa hendikepom CG

Dopisi upućeni od strane Udruženja mladih sa hendikepom CG

Drugi izvještaj o implementaciji Startegije za smanjenje siromaštva u Srbiji, Vlada Republike Srbije, 2007.

Drugi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Sarajevo, jun 2010. godine

Godišnji izvještaj FSR o programu stipendiranja, priredio Andrija Đukanović, Podgorica, 2009.

Institut za demokraciju, Jagoda Novak, Andrea Feldman, Biserka Tomljenović, Smiljana Leinert Novosel : Zapošljavanje Roma i Romkinja u Republici Hrvatskoj: Procjena stanja, potrebe i preporuke", siječanj, 2007.

Inicijalni izvještaj o primjeni Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, januar 2005, Sarajevo, BiH

Iskustva u obrazovanju odraslih Roma, FSR, Podgorica, 2009

Istraživanje Udruženja mladih sa hendikepom CG 2010 godina

Izvještaj o Srbiji Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Komisija evropskih zajednica, Brisel 2008.

Izvještaj sa okruglog stola "Položaj osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori" održanog 3. decembra 2010. godine, Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore M. Milosavljević 1984:20. prema Dr Drenka Vuković: „Sistemi socijalne sigurnosti“, Beograd, 2005.

M. Milosavljević 1984:20. prema Dr Drenka Vuković: „Sistemi socijalne sigurnosti“, Beograd, 2005.

Mišljenje Građevinske škole u Podgorici, 2009, FSR Dokumentacija

Mr Vesna Simović i Miroslav Đukić, "Komparativna analiza strategija za osobe sa invaliditetom", 2007.

National Human Development Report 2009: Montenegro Society for all, UNDP i ISSP, Podgorica, 2009. http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/europethecis/montenegro/Montenegro_NHDR_2009_EN.pdf

Obraćanje Udruženja mladih sa hendikepom CG Ministarstvu rada i socijalnog staranja

Pod rizikom: Socijalna ugroženost Roma, izbjeglica i interno raseljenih lica u Crnoj Gori; UNDP, Podgorica, 2006; <http://www.undp.org.me/home/archive/at/Pod%20rizikom.pdf> i podaci iz NVO FSR i Centar za romske inicijative

Sedmi i Osmi periodični izvještaj o primjeni Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD) u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Sarajevo, 2008.

Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost“, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006.

Centar za monitoring CEMI

Tel/fax: +382 (0) 63 230 369

e-mail: cemi@t-com.me

www.cemi.org.me

CEMI

Pristup tržištu rada – osvrt sa pozicije OSI, Roma i Egipćana